

Névadás a rendszám táblákon

1. Bevezetés. Kutatásom témája egy sajátos, névtani vonatkozású jelenség: az emberi szubjektum megjelenése egy azonosításra szolgáló felületen és egyben lehetséges hirdető-eszközön, a gépjármű rendszámán. Céloom feltárni, hogy milyen lélektani és társadalmi mozgatói vannak a rendszámválasztásnak, továbbá körvonalazni az érzelmi és a szociolingvisztikai hatóerők intenzitását. Az adatokat nem Magyarország területén gyűjtöttem, mert a rendszámok változatossága, illetve a rendszámok általi önmegjelölés igénye itt kevésbé jellemző, míg Romániában e jelenség kifejezetten divatosnak tűnik. Az adatközlők egy 15 ezres lélekszámú Bihar megyei mezőváros, Margitta (r. Marghita) lakói voltak. A névanyagot interjúk alapján gyűjtöttem, mivel a névadási motivációkat kívántam feltérképezni. Az adatközlők ismerték a gépkocsi-tulajdonosokat, így mindegyik név esetében kiderült, mit rejt a rendszám betűkombinációja. Általában a lakosság nagy része él ezzel a minimális adminisztrációs költséggel járó lehetőséggel, ezért a rendszám táblákon rendkívül beszédes betűkapcsolatok tetszelegnek, amelyeket csak az adott közösség tagjai tudnak megfejteni. Természetesen vannak motiválatlan rendszámok is, ha a tulajdonos elfogadta a közigazgatási szervek által felajánlott sorozatrendszámot, de az ilyen esetek ritkának számítanak.

Az elemzés nem tér ki az első két betűelemre, hiszen azok a Bihar megyében lakó autótulajdonosok kocsiján kötelezően feltüntetendő elemek (*BH*). A következő két számjegy viszont eltérő. Ha a szám 40 fölötti a tulajdonosok által választott rendszámokban, akkor valószínűleg a születési év számának utolsó két számjegyét jelöli; e két szám utalhat még születésnapra, esetleg kedvenc számra (vagy ha ez a regiszterben már foglalt, az ehhez közel álló számra).

Rendszámokkal kapcsolatban már korábban is születtek összefoglalások, rendszerezések, elsősorban KUGLER NÓRA (1994) tollából, aki az 1991–1993 között kiadott, személyre szóló rendszámok névtani és jelentéstani jegyeit vizsgálta. Munkájában sokoldalúan dolgozta fel a témát: a rendszámok tulajdonnévi jellege mellett szöveggént való megjelenésükről, az ún. név rejtéséről, továbbá a betű-szám kombináció együttes értelmezéséről is írt. GASPÁRICS GYULA a férfinevek előfordulását, gyakorisági mutatóit, alaktani viselkedését és azok egyéb sajátosságait mutatta be a 2000. évben kiadott, egyénileg kiválasztott és egyedi rendszámok körében (2003).

Tanulmányom elméleti bevezető részében a nevek identitásképző szerepére térek ki, majd a magyarországi és romániai rendszámok rendszerét vázolom fel; ezt követi a hármas betűkombinációk funkcionális-szemantikai kategóriáinak bemutatása.

2. A vizsgálat elméleti háttere. A tulajdonnevek keletkezésének körülményeit számos indíték befolyásolhatja az identifikálás, a másoktól való megkülönböztetés, a megnevezett-hez való viszony jelölésén kívül. HOFFMANN (2014: 16) enciklopédikus jelentésűnek nevezi a tulajdonnevet, amelynek komplexitása az egyéni kidolgozottság függvénye. A vizsgált rendszám táblák neveiben fellelhető pszichés, társadalmi, kulturális és gazdasági összetevők feltárják a név választás okait, szituációit. A név létrejöttét leginkább befolyásoló tényező az egyes kultúrákban, hogy nyitott vagy zárt a névrendszer, tehát adott névkészletből

kell választaniuk a névadóknak, vagy kötetlen lehetőségük van a névalkotás folyamatában. Ennek következtében sokfajta konstrukció jöhet létre, amelyek az adott kor, nyelv, terület sajátosságait viselik magukon (HAJDÚ 2003: 154). A nevek megválasztása, használata, elterjedése, megterheltsége, jelentésbeli kategóriája szorosan összefügg a társadalom kulturális állapotával, azon belül pedig a tömegkommunikációs hatással, amely jelen van az ember életében a Biblia lefordításától kezdve a televízió elterjedésén át az internet világáig.

A tulajdonnév társadalmi meghatározottságú nyelvi jel, nyelvi vonatkozású antropológiai univerzálé, ezért fő funkciói közé tartozik az azonosító, megkülönböztető és egyedítő funkció (HAJDÚ 2003: 49–59). TOLCSVAI NAGY GÁBOR (1997: 603) felhívja a figyelmet arra, hogy a tulajdonnév nem csupán nyelvi kritériumok, hanem szociokulturális körülmények révén lesz név. A névhasználók névkompetenciával rendelkeznek, amely lehetővé teszi, hogy a neveket az egyén a kultúra részeként és nyelvi elemként ismerje meg társadalmi-nyelvi szocializációja során. Ezzel együtt formálódik az a képessége, hogy felismerje, megfelelően használja őket, sőt újabbakat alkosson. (HOFFMANN 2010: 53.) Ez a tárgyalt rendszámok esetében azzal jár, hogy ha az adott rendszám például *ABL*, akkor a csoporthoz tartozó személyek tudják identifikálni az autó tulajdonosát Ábelként, mert közös valóságismerettel rendelkeznek.

A tulajdonneveknek identitásjelölő szerepük van, utalnak az egyén közösségben meglévő azonosságtudatára is. Többnyelvű közösségben a névviselés, névhasználat egyaránt utal az etnikai csoportokon belüli hasonlóságokra, illetve a közöttük lévő különbségekre. Esetünkben magyar–román együttélés áll fenn, de az említett település lakosságára magyardomináns kétnyelvűség jellemző. Ez az attitűd olyan betűkombinációk választásában is tetten érhető, amelyek a magyar ábécé betűkészletét alkalmazzák; például ha a tulajdonos *Zsolt*, a rendszáma *ZSO*, ha *Szilárd*, akkor *SZI*.

Láthattuk, hogy a nevek elsődleges funkciója az azonosítás, beleértve az önazonosítást is. Az identitásnak különböző típusai, illetve összetevői vannak (nemzeti, társadalmi, nyelvi, helyi, nemi, vallási, foglalkozásbeli stb.); többnyelvű területen többek közt a nyelvválasztás aktusa fejez(het)i ki a beszélő nyelvi hovatartozását. Írásom témája ennek a meghatározó (ön)azonosságjelölésnek a szociokulturális közegben való vállalása a rendszámok tükrében.

Már a fenti gondolatok is rámutatnak arra a névadási kényszerre, amely meghatározza az ember világhoz való viszonyulását, megismerési és definiálási szándékát. Ez kirajzolódik a magyarországi sorozatrendszámok esetében is, amelyek kiadása esetleges ugyan, de a betűkkel való „játszozás” megérinti, megihleti az embereket. Az egyedi rendszám-táblák azonban többek pusztán azonosító jeleknél, hiszen tulajdonosuk pénzt áldozott azért a kiváltságért, jogért, hogy maga választhassa meg a betű- és számkombinációt, ilyen értelemben megnevezhesse autóját. Ezeket a rendszámokat már performatívumoknak, neveknek tekinthetjük, mivel tudatos választás, szabályozott körülmények között lebonyolított névadás eredményei, így motiváltságukhoz nem fér kétség (KUGLER 1994: 2). A Romániában forgalomba helyezett autók sorozatrendszámának lecserélése a csekély átírási díjnak köszönhetően dinamikus névdivatot teremtett, és ezzel egyidőben az önki-fejezés eszközéül is szolgál.

3. Rendszámok. A rendszám-tábla olyan hatósági jelzés, amely az autó elsődleges azonosító eszköze a közlekedésben. Az alábbi rész a forgalomba helyezett magyar és a román rendszám-táblák főbb jegyeit mutatja be, különös tekintettel az eltérésekre.

3.1. Magyar rendszámok. A 2021. június 1-jén megjelent 303/2021. (VI. 1.) számú kormányrendelet értelmében 2022. július 1-jétől Magyarországon új típusú rendszámáblákat kapnak az újonnan vásárolt és forgalomba helyezett járművek. A pontos megjelenések is megtalálhatók a kormányrendelet mellékletében: az állandó rendszámábla az európai zászlót jelképező kék mezőben 12 ötágú sárga csillagot, fehér H jelzést és Magyarország címerét tartalmazza. Jellegét tekintve lehet a) sorozatban előállított általános, b) sorozatban előállított egyénileg kiválasztott, c) egyedileg előállított vagy d) különleges. Az állandó rendszámábla annyiban változott, hogy a három betű és három szám helyett kétszer két betű és három szám jelenik meg rajta, valamint új elem a címer is, betűkészletét tekintve latin ábécé szerinti. Különleges jelölésű rendszámáblát viselnek a taxik (*TX*), a diplomata autók (*CD*), a minősített veterán járművek, azaz oldtimer típusú autók (*OT*), a versenyautók *SP*-s rendszámát viszont mára már kivonták a forgalomból. A rendőrség járművein általában *R*-rel kezdődő rendszámok láthatók (az előbbieknél a *H* az első betű, az utóbbiaknál az *MA* betűkombinációval indul a karakter sor) (KATONA 2022). Egyes rendszámsorozatokat cégek, intézmények megvásároltak, hogy járműveiket ezzel is megkülönböztessék; például a BMW-s rendszámok eredetileg a magyarországi márkakereskedőtől vásárolt autókhoz voltak rendelve.

Aki szeretne egy kicsit kitűnni a tömegből, az egyéni, illetve egyedi rendszámot is választhat (vö. VARGA 2020), azonban az ilyen rendszámok kiadásának alapvető feltétele, hogy a megjelenő „szöveg” és számok tartalma ne ütközzön a közrendbe, közkeresletbe vagy jogszabályba. A karakterelosztás mellett jelentős különbség van az egyéni és az egyedi rendszámáblák gyártatása, kiadása és engedélyeztetése között, ezért az egyéni táblák száma háromszorosa az egyediékének. Eddig 17,5 millió lehetőség, azaz $26^3 \times 1000$ kombináció állt rendelkezésre három betűből és három számból álló rendszám esetén, bár lassan 30 éve nem adnak ki *I*-re, *O*-ra és *Q*-ra végződő betűkombinációkat, mivel e betűk összetéveszthetők az *I*-gyel, illetve *0*-val. A kezdőbetűket természetesen betűrendben adták ki, így amennyiben eredeti rendszámról van szó, a rendszám és a jármű hozzávetőleges életkorát meg lehet határozni. A megszokott ütemben haladva 2025-re fogyott volna el a maradék (*T*-s, *V*-s és *Z*-s kezdőbetűjű) kombináció, ám 2022-től az új rendszám bevezetése $26^3 \times 1000$, azaz 456 millió változatot eredményezhet az előttünk álló évek során. A sorozat legelső rendszáma, az AA-AA-001 a Közlekedési Múzeumba került. Ez év januárjában kilátásba helyezték, hogy a szabályozást kiegészítik a Németországban alkalmazott korlátozásokkal, hiszen a hivatalnokoktól nem várható el, hogy felismerjék különféle szubkultúrák másokat sértő szimbolikáját (pl. *SS*, *SA*, *AH*, *HH*, *NS*).¹

3.2. Román rendszámok. Magyarországon az első világháborút lezáró trianoni békeszerződés után a rendszámok szabályozását átdolgozták, és a határokkal együtt a járműkerületek is megváltoztak: *Bp*, *B*, *D*, *E*, *M*, *O*, *P*, *S* betűjeleket használtak (pl. *D*: Debrecen, *M*: Miskolc, *P*: Pécs, *S*: Szeged térsége). Ehhez a gyakorlathoz hasonlít az a mai romániai XX NN YYY karakter sorozat, amelyben az XX a területkód, azaz a megye kódja, ahol a tulajdonos lakik, az NN egy kétjegyű szám, az YYY pedig három betű. Románia közel 20 milliós lakosságát tekintve eltörpül azoknak a betűkombinációknak a száma (1500), amelyeket a lakosság nagy része nem kaphat meg: ezek egyik részét a hivatalos szervezet jelölő, levédett kombinációk teszik ki. Ilyen, már eleve foglalt betűcsoport a *GUV*

¹ *AH* = 'Adolf Hitler', *HH* = 'Heil Hitler', *NS* = 'nemzetiszocializmus'.

(*Guvernul României* 'Románia kormánya'), *SNT* (szenátus), *POL* (rendőrség) stb. Tilos továbbá a forgalomba helyezése olyan rendszámtábláknak, amelyek obszcén vagy szexuális célzatú három betűs szavakkal vagy hosszabb szavak rövidített alakjaival esnek egybe, ha a lexéma jelentése könnyen felfejthető. Az ide tartozó szavak felsorolásától eltekintve csupán a *SEX* betűkombináció esetében létező érdekes kitétel említtem meg: amennyiben valaki így vásárolta meg az autóját még a 90-es években, az megtarthatja ezt a feliratot, de ha eladja a járművét, az új tulajdonosnak kötelessége új rendszámot kérnie, ezt már nem használhatja tovább. Az *I* és az *O* betű nem lehet a kombináció első betűje a felcserélhetőség miatt, a *Q* azonban igen.²

4. A rendszámok motivációs kategóriái. A tanulmány további részében a rendszámok motivációs hátterét mutatom be az alábbi kategóriák szerint: 1. személynévből keletkezett betűcsoportok (családnévből, kereszt- és becenévből, valamint ezek kombinációiból keletkezők), 2. egyéb névfajtákból és közzszavakból származó betűcsoportok (intézmény- és márkanevekből, valamint különféle nevekből és közzszavakból keletkezők), 3. véletlenszerű kombinációk, 4. több kategóriába is besorolható esetek.

4.1. Személynévből keletkezett betűcsoportok. A családnevekből és keresztnevekből építkező rendszámtáblákon a teljes névalak, a név első három betűje és az ún. névrejtés egyaránt jellemző, eltérő arányban.

4.1.1. Családnévből keletkezett betűcsoportok. Teljes családnev szerepel az olyan betűkapcsolatokban, mint a *PAP*, *KIS*, a román *POP* vagy a német *SEK*. Ez utóbbi esetben maga a családnev *Schek*, de kiejtés szerint szerepel a rendszámon. Megjegyzendő, hogy a *PAP* és a *POP* közzszói jelentésében foglalkozásnév, de a konkrét esetekben családnevet takarnak, tehát a vizsgálatban tulajdonnévi besorolást kapnak, nem közzszóit.

A családnevnek (vagy írásváltozatának) első három betűjéből (illetve annak első jegyéből) áll a rendszám a *DEA* (< *Deák*), a *NAG* (< *Nagy*), a *POS* (< *Posert*), *SAR* (< *Szarka*), *TOM* (< *Tomuța* r. csn.) és *WEN* (< *Vendel*) formák esetében, amelyek közül a *SAR* és a *WEN* eltérő írásképpel szerepel.

Névrejtés (KUGLER 1994: 16) esetén olyan magán- és mássalhangzók kombinációját látjuk, amelyek létrejöttében a fő szempont továbbra is a tulajdonos identifikálása. A *DAK*, *DEK*, *EAK* mind a *Deák* családnev ferdített változatai, míg a további, szintén ide tartozó formák a családnev mássalhangzóiból építkeznek: *CRS* (< r. *Crișan* családnev, de keresztnévként is használatos), *KGL* (< *Kuglis*), *NGY* (< *Nagy*), *SYL* (< *Szentmiklósi*).

4.1.2. Keresztnévből és becenévből keletkezett betűcsoportok. A családnevekhez hasonlóan itt is megfigyelhetők a teljes alakú nevek, a nevek első három betűje, a névrejtés és az írásképváltoztatása. Férfi- és női, magyar és román nevek egyaránt előfordulnak a mintában.

Teljes keresztnev szerepel olyan betűkapcsolatokban, mint az *EVA* vagy *ANA* (< r. *Ana*), bár az utóbbi nevet névcsonkítással az *Anna* nevű tulajdonosok autóján is fel lehet fedezni.

A keresztnev első három betűjéből álló nevek listája a legnépesebb. Mivel a két nyelv betűhasználat eltér egymástól, egyfajta keveredés figyelhető meg a *k/c*, *i/y* betűhasználat

² Egy-egy választott rendszám elérhetősége ellenőrizhető az illetékes hivatal honlapján: <https://www.drpciv.ro/drpciv-forms/plate-number> (2022. 11. 12.).

terén: ha már elfogyott az a kombinációjú rendszám, amelyet először összeállított a tulajdonos, a hangzás megőrzése érdekében kéri a betű hangzásbeli párját. Magyar női nevek fedezhetők fel a *BEA* (< *Beáta*), *EMI* (< *Emília*), *ERI* (< *Erika*), *FRU* (< *Fruzsina*), *NOE* (< *Noémi*), *NAT* (< *Natália*) alakokban, illetve a román nemzetiségű tulajdonosok autója esetében az *ELI* (< *Elisabeta*, m. *Erzsébet*) és a *ROX* (< *Roxana*) alakokban. Férfi nevek első három betűje rejlik a következőkben: *ARN* (< *Arnold*), *CSA* (< *Csaba*), *DOM* (< *Domínik*), *KON* (< *Konrád*), *SZI* (< *Szilárd*), *ZOL* (< *Zoltán*), *ZSO* (< *Zsolt*). Nemzetiességi hovatarozást jelez a magyar kétjegyű mássalhangzók alkalmazása, ahogyan az a *CSA*, a *SZI* és a *ZSO* rendszámokban látható.

Becenevek első három betűjéből szintén számos rendszám keletkezett. Női nevek közül ilyen a magyar *ANI* (< *Anna*), *ANO* (< *Anikó* < *Anna*), *EVI* (< *Éva*), *ICA* (< *Ilona*), *JUT* (< *Jutka* < *Judit*), illetve a román *GIN* (< r. *Gina* < r. *Gheorghina*) és *GET* (< r. *Geta* < r. *Georgeta*) is. Férfi nevek esetében csak néhány magyar származékkal találkozunk: *LAC* (< *Laci* < *László*), *IMI* (< *Imre*), *PIS* (< *Pista* < *István*); továbbá egy keresztnévtől független becenév, a *Gimy* is megjelenik a rendszámtáblán *GIM* alakban (a tulajdonos fiának a keresztnéve valójában *András*).

Névrejtés során olyan nevek keletkeznek, amelyek névalkotási játékok eredményei (pl. az *i/y* és a *c/k* cseréjével). Magyar női neveket tartalmaz a *BTA* (< *Beáta*), *ENK* (< *Enikő*), *KRN* (< *Karina*), *NMI* (< *Noémi*), továbbá becézett alakokat a *BGI* (< *Bogi* < *Boglárka*) és az *NTI* (< *Nati* < *Natália*), míg román nevek jelei a *CRN* (< *Corina*) és *MDA* (< *Mădălina*). Férfi nevek közül ide tartozik az *ABL* (< *Ábel*), *LCI* (< *Laci* < *László*), *NDI* (< *Nándi* < *Nándor*), *SNY* (< *Sanyi* < *Sándor*), román nevek közül pedig a névvéget tartalmazó *HAI* (< *Mihai*).

Ugyancsak a személynevek sorába tartoznak azok a kombinációk, amelyek a tulajdonos gyermekeinek nevét tartalmazzák egyik vagy mindkét szülő keresztnévének kezdőbetűjével. Egyetlen olyan név szerepel a gyűjtésben, ahol az egyik gyermek neve a betűkombinációban az első: a gyermek₁ keresztnévének kezdőbetűje + a gyermek₂ keresztnévének kezdőbetűje + az anya keresztnévének kezdőbetűje alkotja az *ATS* (< *Anna*, *Tamás*, *Szilvia*) rendszámot. Ezeknél az adatoknál a jó hangzás kerül előtérbe, nem a gyermekek születési sorrendje. Az anya + gyermek + apa neve szerepel az *MMG* rendszámokban (< *Margit*, *Maja*, *Gábor*), az anya + apa + fiúgyermek neve a *KLB* (< *Kata*, *László*, *Balázs*) összeállításban vált ismertető jeggé.

4.1.3. Családnév és keresztnév vagy becenév kombinációjából keletkezett betűcsoportok. A monogram elemeit tartalmazza a családnév és keresztnév vagy becenév kapcsolat, amelyben a családnév vagy a keresztnév első betűje kétjegyű, így a mellette lévő másik névfajta egyjegyű betűjével együtt alkotja a három betűs karaktersort. Ilyen a *BGY* (< *B. Gyula*), *BZS* (< *B. Zsolt*), *SZF* (< *Sz. Ferenc*), *SZS* (< *Sz. Sándor*), *SZL* (< *Sz. László*). A másik változatban két családnév után következik a keresztnév kezdőbetűje: a *BBB* esetében a hölgy tulajdonos férjzett és lánykori családnéve után a *Boglárka* keresztnév *B*-je áll, míg a *BKZ* megfejtése: a tulajdonos családnévének és a felesége lánykori családnévének, végül a gyermek keresztnévének a kezdőbetűje (*B. K. Zoltán*).

Mozaiszók két esetben jelennek meg rendszámokon. Az egyikben egy családnév első két betűjét követi a személynév első betűje (*KOL* < *K. Levente*). A másik egy román névből lett: a keresztnév (*Petra*) első két mássalhangzója után következik a *Şaitoş* (< m. *Sajtos*) családnév kezdőbetűje *S* formában, hiszen a mellékjeles betűk nem képezik a rendszámokra írható betűkészlet részét (*PTS*).

Vannak olyan rendszámok is, amelyekben a három betű megnevezi az egész családot, például a családnév után a férj és a feleség keresztnévét vagy becenevét; a férj, a feleség és a gyermekük keresztnévét vagy becenevét; vagy a három gyermek keresztnévének a kezdőbetűje alkotja a rendszámot. A családnév + a férj keresztnéve + a feleség beceneve rejtőzik az *SSS* mögött (< *S.* + *r. Silviu* + *Szizi*); hasonlóan keletkezett a *PNJ* (< *P.* + *Nicolae* + *Julieta*) és a *VBS* (< *V.* + *Bandi* + *Sára*). Valószínűleg a jó hangzás érdekében változhat a párok nevének sorrendje.

A családnévnek + a feleség keresztnévének + a gyermek keresztnévének a kezdőbetűje az *SMJ* (< *S.* + *Mária* + *János*) és a *ZTJ* (< *Z.* + *Tünde* + *József*) összeállítás. A *WMA* (*V.* + *Margit* + *Antal*) első betűje a *Varga* családnév minimális változtatásáról árulkodik, aminek az az oka, hogy a *VMA* rendszám már foglalt volt. Néha e betűk elrendezése értelmes szót idéz: a *BAD* (< *B.* + *Aron* + *Dóra*) esetében az angol 'rossz' jelentésű melléknév, a *SES* (< *S.* + *Éva* + *Sándor*) román olvasata hangzásban megegyezik a magyar *szesz* szóval, így a denotáció mellett a humor is motiváló tényezőként lép be a névadás aktusába.

Van olyan összetétel, amelyből kimaradt a tulajdonos keresztnéve, átadva helyét a szeretteinek, például a *CMG* esetében: a családnév után a feleség és a gyermek keresztnéve rejtőzik mögötte (< *C.* + *Margaréta* + *Gábor*) és *FFP* (< *F.* + *Ferenc* és lánya, *Patrícia*).

4.2. Egyéb névfajtákból és közzavakból származó betűcsoportok

4.2.1. Intézménynévből keletkezett betűcsoportok. Az identifikálás az intézménynevek tekintetében lehet erős vagy gyenge jellegű. Vannak olyan cégek, amelyek a nevüket használják fel a rendszámukban, de vannak olyanok is, melyek csak a sorozatrendszámok egyes betűinek egyezése révén jelölik a járművek egyazon intézményhez tartozását, ahogyan a *ZNL*, *ZNM*, *ZNN* példa is mutatja. Legnagyobb számban jelentkeznek az olyan rendszámok, amelyekről könnyű felismerni a vállalkozás nevét, mert vagy a cég nevét tartalmazzák, mint az *ASG* (< *Asg Srl.* 'kft.'), *KAM* (< *KAM Srl.*), vagy az intézménynév első elemét, mint az *AFI* (< *AFI Total Srl.*), *AVE* (*AVE Bihor Srl.*), vagy az első három betűjét: *CEN* (< *CENTO Srl.*). Rövidítés eredményeként is létrejöhet olyan alak, mint az *SCD* (< *Școala Decebal* 'Decebal Autósiskola'). Magyar egyházi és oktatási intézményi nevek közt ilyen az *RKP* (< *Római Katolikus Püspökség*) betűszó, illetve egy középiskola becézett nevére utaló *HJS* (< *Horváth János Suli* < *Horváth János Elméleti Líceum*). Családnév és keresztnév motiválta azt az olaszos csengésű *Mokkatti Kft.* nevet, melynek alapítója *Moka Attila* volt; a hozzá tartozó autók rendszáma a cég nevének első három betűje alapján *MOK* elemet tartalmaz.

4.2.2. Márkanévből keletkezett betűcsoportok. Általában a könnyen felismerhető márkaneveket választják a névadók, amelyek az esetek nagy részében megegyeznek az autó valódi típusával. Ritkább eset, amikor például a *BMW* rendszám egy *Daciát* azonosít. Leginkább a *BMW*, *KIA*, *SKO* (< *Škoda*), *VOL* (< *Volvo*), *ATT* és *TTA* fordul elő. Ez utóbbi esetében nem az *Attila* a motiváció alapja, hanem az *Audi TT* típusa jelenik meg más-más sorrendben.

4.2.3. Egyéb névből vagy közzóból keletkezett betűcsoportok. Léteznek olyan kombinációk, amelyek létező szavakká vagy egyéb nevekké állnak össze, mint az *APA*, *APU*, *USA*, de előfordulnak olyanok is, amelyek a játékoság vagy a fantázia szüleményei, mint az *XXX* vagy a *TTT*. A korábban engedélyezett, de mára már tiltólistán lévő betűkapcsolatok közé tartozik a *SEX* és az *XYZ*. Egy kombináció a tulajdonos valós foglalkozására

utal: *PEK* (< *pék*), továbbá két, rangot kifejező közzsóra utaló betűcsoporttal is találkozhatunk: *BOS* (< ang. *boss*) és *SEF* (< r. *șef* 'főnök'); ez utóbbi két esetben lélektani motivációi is lehetnek a névadásnak.

4.3. Véletlenszerű, nem preferált sorozatrendszámok. Vannak olyan rendszámok, amelyek tulajdonosai elfogadták a központi listában soron következő változatot (pl. *CFD*, *HWT*, *XON*, *FFF*). Két példában ez afféle védjeggyé vált: ezzel a betűkombinációval ismerik fel az emberek a tulajdonost és autóját (*FYO* és *CFD*). Ezekben az esetekben az autócsere alkalmával a betűk megtartását kérvényezte a vezető, csupán a megye betűi után következő számjegyek változtak; pl. *BH 01 FYO* után *BH 02 FYO*.

4.4. Több kategóriába is besorolható esetek. Két azonos betűkombináció mögött természetesen eltérő motiváció is állhat, és csak a közösség tagjai tudják, hogy adott esetben melyikről van szó; ezeket homonimáknak is tekinthetjük. A *BOR* például keletkezhetett magyar családnevekből (pl. *Bor*, *Boros*), magyar női keresztnevekből (pl. *Borbála*, *Boróka*) vagy román intézménynévből (*Biserica Ortodoxă Română* 'Román Ortodox Egyház') is. Ez utóbbi miatt az adatközlők szerint e kombináció előnye, hogy a közutakon nem állítják meg ellenőrzés céljából, mivel félnek a pápa átkától.

Több esetben vannak átfedések férfi- és női, magyar és román nevekből, illetve család- és keresztnevekből származó betűcsoportok között. A *PET* egyaránt eredhet a *Péter* vagy a román *Petre/Petru* keresztnévből, a *VIR* pedig a román *Viorel* vagy *Virgil* keresztnévet is takarhatja. Női és férfinevek első három betűje fordul elő az *ALE*, *NEL* és *DAN* rendszámokban: az *Alexandra* női névé és a román *Alexandru* férfinévé; a román *Nelu* férfinévé és a magyar *Nelli* becenévé; a román *Daniel* és *Daniela* nevéké. A *k/c* és az *i/y* felcserélését láthatjuk a *Krisztina* / román *Cristina* és a *Krisztián* / román *Cristian* névvel alkotott rendszámokban (*KRI/KRY* és *CRI/CRY*). Az *i* magánhangzó *y*-ként való használata tűnik fel a *LYA* rendszámokban, melynek alapja az *Orsólya*, *Kornélia*, *Lia* magyar név vagy keresztnév, de a román női nevek rövidítéseként is megjelenik a *Camelia* és a *Cornelia* becéző formájaként. Magyar családnév és román férfi keresztnév rejlik a *SIL* alakban, így a *Szilágyi* családnév és a román *Silviu* keresztnévű személyek egyaránt alkalmazzák ezt a változatot, csupán a szám különbözik a rendszámtáblán.

5. Eredmények. Láthatjuk, hogy a 124 rendszámon megjelenő betűkombinációk változatos készletből építkeznek, amelyben domináns helyet foglalnak el a személynévből keletkezettek (72%), és csak kisebb arányban jelennek meg a nem személynévi eredetűek (28%). A személynévből keletkezettek alkategóriái az alábbi eloszlást mutatják: családnevekből lett 20%, családnév + keresztnév vagy becenév kombinációjából 25%, keresztnév vagy becenévből 55%. A homonim kombinációk az anyag 10%-át teszik ki. Említésre méltó a női (23 db) és férfinevek (16 db) megoszlása, ami korántsem arra utal, hogy több női vezető lenne, hanem azt az elterjedt gyakorlatot követi, hogy a tulajdonos a kedveséről nevezi el a számára értékes járművet. A nem személynévi eredetű megnevezések közül az intézménynevek képviselik a legnagyobb hányadot (35%), ezt követik az egyéb nevek (20%).

6. Összegzés. A vizsgált nevek száma nem enged messzemenő következtetéseket levonni, csupán betekintést nyújt abba, hogy a névadó számára milyen fontos üzenetet közvetítenek a külvilág felé a rendszámokon szereplő jelzések. Azt azonban megállapíthatjuk, hogy rendkívül változatos és kreatív ötletek állnak a látszólag motiválatlan betűkombinációk mögött.

Hivatkozott irodalom

- A Kormány 303/2021. (VI. 1.) Korm. rendelete a közúti közlekedési igazgatási feladatokról, a közúti közlekedési okmányok kiadásáról és visszavonásáról szóló 326/2011. (XII. 28.) Korm. rendelet módosításáról. *Magyar Közlöny* 2021/100: 4270–4297. <https://magyarkozlony.hu> (2022. 11. 12.)
- GASPARICS GYULA 2003. Férfinevek előfordulásának vizsgálata a 2000. évben kiadott, egyénileg kiválasztott és egyedi rendszámokban. *Névtani Értesítő* 25: 185–188.
- HAJDÚ MIHÁLY 2003. *Általános és magyar névtan. Személynevek*. Osiris Kiadó, Budapest.
- HOFFMANN ISTVÁN 2014. Név és jelentés. In: BAUKO JÁNOS – BENYOVSZKY KRISZTIÁN szerk., *A nevek szemiotikája*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-Európai Tanulmányok Kara – Magyar Szemiotikai Társaság, Nyitra–Budapest. 5–21.
- KATONA MÁTYÁS 2022. Minden, amit az új rendszámokról tudni kell! *Autónav!gátor.hu* 2022. 10. 26. <https://www.autonavigator.hu/cikkek/minden-amit-az-uj-rendszamokrol-tudni-kell/> (2022. 11. 12.)
- KUGLER NÓRA 1994. *Személyre szóló rendszámok névtani és jelentéstani vizsgálata*. Magyar Névtani Dolgozatok 127. ELTE, Budapest.
- VARGA JÚLIA 2020. Egyedi és egyéni rendszám – Mire érdemes figyelni ilyen autó vásárlásakor? <https://das.hu/jogi-esetek-es-hirek/egyedi-egyeni-rendszam/> (2022. 11. 12.)

KISS MAGDALÉNA

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5164-826X>

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

Pedagógiai Kar

MAGDALÉNA KISS, License Plate Namings

This research focuses on a specific onomastic phenomenon: the expression of human uniqueness on a surface for identification or advertising, such as vehicle license plates. The paper reveals the psychological and social drives relating to the selection of license plates and accounts for the intensity of emotional and sociolinguistic factors involved. Data collection took place in a settlement with a mixed Hungarian–Romanian population in Romania based on interviews. Motivational characteristics of the letters on the license plates: (i) names derived from personal names: 1 family names; 2 first names, bynames; 3 family names and first names or bynames; and (ii) names not derived from personal names: 1 names for institutions; 2 brand names; 3 other types of names; 4 random, non-preferred serial license plate names. The number of observed names (214) does not allow us to draw far-reaching conclusions. Still, it provides insight into the cognitive processes involved. It sheds light on what kind of national, social and knowledge background gave birth to the different forms and on what messages necessary for the name givers are conveyed to the world by the characters chosen. One can observe diverse, imaginative, and creative names on licence plates.